

Uczniowie szkół zawodowych wobec świata dorosłych

Publikacja została zrealizowana przy wsparciu finansowym Komisji europejskiej w ramach programu Erasmus+. Publikacja odzwierciedla jedynie stanowisko jej autorów i Komisja Europejska oraz Narodowa Agencja Programu Erasmus + nie ponosi odpowiedzialności za zamieszczoną w niej zawartość merytoryczną. Materiał rozpowszechniany jest bezpłatnie.

I. Wstęp

Niniejszy raport dotyczący Polski powstał w ramach projektu „Rozwój kompetencji kluczowych w kształceniu i szkoleniu zawodowym” realizowanym w ramach Programu Erasmus+ Partnerstwa Strategiczne i jest jednym z trzech raportów cząstkowych odnoszących się do sytuacji w krajach partnerskich projektu – Niemcy, Polska i Włochy - w zakresie podejścia do problematyki przedsiębiorczości - warunków ramowych podejmowania działalności gospodarczej zwłaszcza przez młodych ludzi uczestniczących w zawodowej ścieżce kształcenia, integrowania problematyki przedsiębiorczości w aktywności kształceniowe, w tym związane z kształceniem zawodowym przy uwzględnieniu determinantów wyborów zawodowych młodych ludzi, w tym zwłaszcza podejmowania prób prowadzenia działalności gospodarczej.

II. Metodologia

Opracowanie zostało oparte na studium przypadku dotyczącego Polski w zakresie podejścia do problematyki przedsiębiorczości. - warunków ramowych podejmowania działalności gospodarczej zwłaszcza przez młodych ludzi uczestniczących w zawodowej ścieżce kształcenia, integrowania problematyki przedsiębiorczości w aktywności kształceniowe, w tym związane z kształceniem zawodowym przy uwzględnieniu determinantów wyborów zawodowych młodych ludzi, w tym zwłaszcza podejmowania prób prowadzenia działalności gospodarczej. Celem analizy jest ukazanie sytuacji w Polsce w powyższym zakresie i wykorzystanie jej jako materiału do przygotowania raportu zbiorczego, w którym przeprowadzona zostanie analiza porównawcza opisywanych zjawisk w badanych krajach oraz opracowanie wniosków i rekomendacji w kontekście tematyki projektu i pozostałych wypracowywanych rezultatów pracy intelektualnej.

Tak określone cele pozwoliły na sformułowanie pytań badawczych. Przyjęto, że analiza pozwoli na znalezienie odpowiedzi na następujące pytania:

1. W jaki sposób definiowana jest przedsiębiorczość w Polsce?
2. Jakie są warunki podejmowania działalności gospodarczej w Polsce?
3. Jaki jest kontekst polityczno-ekonomiczny podejmowania działalności gospodarczej w Polsce?
4. Jaki jest kontekst społeczny, sytuacja na rynku pracy i bezrobocie w Polsce?
5. Jakie są prawne aspekty zakładania działalności gospodarczej w Polsce?
6. W jaki sposób zorganizowane jest kształcenia w Polsce?
7. Jakie miejsce zajmuje kształcenia zawodowego w polskim systemie edukacji?
8. W jaki sposób przebiega kształcenie przedsiębiorczości?
9. Jakie jest wsparcie dla uczniów szkół zawodowych wchodzących na rynek pracy?

10. Jakie są uwarunkowania wyborów zawodowych i podejmowania działalności gospodarczej przez młodych ludzi w Polsce?

W kolejnych rozdziałach zostaną przedstawione odpowiedzi na powyższe pytania badawcze. W realizacji niniejszego opracowania posłużono się metodą desk research, która jest klasyfikowana jako niereaktywna metoda badań. ~~Oparto się na analizie dokumentów zastanych, która jest klasyfikowana jest jako niereaktywna metoda badań. Zaletą tej metody jest wykorzystanie dostępnych danych wtórnych.~~ Metoda ta związana jest z wyszukaniem, zebraniem oraz analizą dostępnych informacji. Realizacji tej metody towarzyszy dokładna analiza materiałów pod kątem wiarygodności, rzetelności oraz aktualności. Za materiał źródłowy uznano m.in. obowiązujące akty prawne, programy nauczania oraz publikacje naukowe w zakresie analizowanej problematyki. Źródła danych zostały poddane analizie i selekcji pod kątem ich wiarygodności, rzetelności i aktualności. Następnie dokonano syntezy oraz krytycznej interpretacji zgromadzonych danych. Dokumenty, które poddano analizie można pogrupować następująco:

1. Dokumenty urzędowe dotyczące systemu kształcenie ogólnego, kształcenia zawodowego, podstawy programowej itp.
  - a. Ustawy
  - b. Uchwały
  - c. Rozporządzenia
2. Raporty, analizy i opracowania dotyczące tematu
3. Artykuły naukowe
4. Dane statystyczne

Zestawienie wykorzystanych danych źródłowych przedstawiono w bibliografii.

Dokumenty urzędowe pozwoliły na określenie warunków organizacyjno-prawnych dotyczących zarówno przedsiębiorczości i działalności gospodarczej, kształcenia ogólnego oraz zawodowego młodzieży, a także kształcenia nauczycieli. Programy kształcenia ogólnego i zawodowego pozwoliły na określenie szczegółowego sposobu realizacji podstaw programowych. Wykorzystując dane statystyczne starano się ukazać skalę zjawiska. Natomiast wykorzystanie raportów, analiz i opracowań dotyczących tematu, a także artykuły naukowe dały możliwość określenia szerszego kontekstu badanego problemu.

III. Definiowanie przedsiębiorczości

Pojęcie przedsiębiorczość jest definiowane na wiele różnych sposobów i w zasadzie trudno ustalić jedną obowiązującą definicję. W języku potocznym kojarzy się z jednej

strony z przedsiębiorcami i prowadzeniem działalności gospodarczej a z drugiej pewnymi cechami osobowości (uznawanymi najczęściej za wrodzone) i związanymi z nimi kompetencjami i umiejętnościami sprzyjającymi prowadzeniu biznesu. Te dwie strony postrzegania przedsiębiorczości przejawiają się również w definicjach wielu dyscyplin naukowych: ekonomii, nauk o zarządzaniu, socjologii, psychologii, prawa, etyki itp.

Zgodnie ze Słownikiem języka polskiego (Szymczak, 1992) przedsiębiorczość to „zdolność do tego, żeby być przedsiębiorczym; posiadanie ducha inicjatywy” a ktoś przedsiębiorczy to „mający ducha inicjatywy, skory do podejmowania różnych spraw, zwłaszcza w dziedzinie przemysłu i handlu; pomysłowy, zaradny, rzutki”.

W ekonomii przedsiębiorczość tradycyjnie definiowana była jako forma pracy lub jako czwarty (obok pracy, ziemi i kapitału) czynnik produkcji lub cecha działania zmierzającego do zapewnienia racjonalnej i efektywnej koordynacji zasobów gospodarczych firmy, przedsiębiorstwa oraz umożliwiającego osiągnięcie racjonalności gospodarowania oraz efektywności ekonomicznej, która wyraża stopień osiągniętej racjonalności.

Joseph Schumpeter, uznawany za twórcę pojęcia definiuje przedsiębiorczość jako: „podejmowanie działań, które przeważnie nie są częścią zwykłego procesu prowadzenia interesów; jest to zasadniczo zjawisko, które podciągnąć można pod szerszy aspekt przywództwa” (Schumpeter, 1951).

Często też mianem przedsiębiorczości określa się ogół zjawisk związanych z powstawianiem i funkcjonowaniem przedsiębiorstw.

Ze względu na trudności w precyzyjnym zdefiniowaniu przedsiębiorczości często definiuje się ją poprzez cechy jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza lub jakimi powinien odznaczać się przedsiębiorca. Cechami takimi są przede wszystkim aktywność i inicjatywa, zdolność przewodzenia ludziom, i umiejętność podejmowania decyzji, odwaga, zdolność podejmowania ryzyka, pewność siebie, ambicja i wytrwałość, twórcze podejście do problemów, umiejętność efektywnego komunikowania się z ludźmi, elastyczne myślenie.

Przedsiębiorczość jest zatem pojęciem wieloznacznym i powinno się ją rozpatrywać jako (Brzeziński, Czop 2007):

- cecha, czyli zbiór zachowań mających na celu tworzenie i realizowanie przedsięwzięć zmierzających do uzyskania zamierzonego efektu przy ograniczeniu ryzyka;
- proces, czyli tworzenie czegoś nowego i wartościowego z założeniem ryzyka finansowego, ale także z założeniem rekompensaty pieniężnej lub osobistej satysfakcji;
- rodzaj aktywności ludzi. Przedsiębiorczość jest jej szczególnym rodzajem działającym indywidualnie lub wewnątrz organizacji, która polega na wykorzystywaniu pojawiających

się w otoczeniu okazji. Przedsiębiorczość powinna polegać na realizacji przedsięwzięć przynoszących organizacji lub jej otoczeniu różne korzyści, np. ekonomiczne.

Współcześnie przedsiębiorczość zyskała nowy wymiar definiowania. Zgodnie z Zaleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady przedsiębiorczość zaliczana jest do tak zwanych kompetencji kluczowych w ramach strategii uczenia się przez całe życie. Rozwijanie kompetencji kluczowych ma m. in. zapewnić odpowiednie przygotowanie do dorosłego życia oraz stanowić podstawę dla dalszej nauki i życia zawodowego. Kompetencje kluczowe to, zgodnie z Załącznikiem do powyższego Zalecenia, połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia. Wyróżniono 8 takich kompetencji a jedną z nich jest właśnie „inicjatywność i przedsiębiorczość”. Zdefiniowano je jako „zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans; są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Określono również niezbędną wiedzę, umiejętności i postawy, które są powiązane z tą kompetencją (Zalecenia Parlamentu Europejskiego z dn. 8 grudnia 2006):

1. Wiedza – „obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Osoby powinny również być świadome zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne”
2. Umiejętności – „odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (co obejmuje np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach”

3. Postawa przedsiębiorcza „charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów, czy to osobistych, czy wspólnych, zarówno prywatnych jak i w pracy”

Powyższa definicja przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej wpłynęła na postrzeganie i rozumienie tego pojęcia w krajach Unii Europejskiej i znalazła odzwierciedlenie w systemie edukacji również w Polsce.

IV. Ramowe warunki podejmowania działalności gospodarczej

Zapoczątkowana w latach 80-tych XX wieku transformacja systemowa w Polsce objęła sferę ustrojową, gospodarczą i społeczną przynosząc w kraju zmiany we wszystkich obszarów jego funkcjonowania. Były one ukierunkowane przede wszystkim na budowanie wolnego rynku, stworzenie społeczeństwa obywatelskiego oraz wprowadzenie demokratyzacji. Ogromny wpływ tych przemian widoczny jest zwłaszcza w sferze gospodarczej, w tym poziomie rozwoju ekonomicznego Polski, rozwoju przedsiębiorstw i przedsiębiorczości oraz w sytuacji społecznej.

W Polsce obecnie działa ok. 1,84 mln przedsiębiorstw, a ich liczba systematycznie rośnie. Wśród nich większość (99,8%) stanowią mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa. Dominują mikroprzedsiębiorstw – jest ich 1,76 mln, małych jest 59,2 tys. a średnich 15,5 tys. Duże przedsiębiorstwa stanowią bardzo nieliczną grupę obejmującą zaledwie 3,4 tys. firm. Niestety w stosunku do populacji kraju wyniki nie są zadowalające – średnio przypada 41 firm na 1000 mieszkańców kraju, co daje Polsce dopiero 22 miejsce wśród krajów UE.

Obowiązującą w Polsce definicją prawną MŚP (małych i średnich przedsiębiorstw) jest definicja zawarta w Załączniku I do Rozporządzenia Komisji (WE) 800/2008, zgodnie z którą:

1. mikroprzedsiębiorstwo zatrudnia mniej niż 10 pracowników oraz ma roczny obrót lub całkowity bilans nie przekracza 2 mln EUR
2. przedsiębiorstwo małe zatrudnia mniej niż 50 pracowników oraz ma roczny obrót 10 mln euro lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 mln EUR
3. przedsiębiorstwo średnie zatrudnia mniej niż 250 pracowników oraz ma roczny obrót nie przekracza 50 mln EUR lub całkowity bilans roczny nie przekraczający 43 mln EUR

Przedsiębiorstwa wykraczające poza powyższe kryteria definiowane są jako duże. Należy też zaznaczyć, że kryteria te dotyczą przedsiębiorców niezależnych, tj. niepowiązanych, w rozumieniu ww. Załącznika do Rozporządzenia, kapitałowo lub osobowo z innymi przedsiębiorstwami oraz że powyższe kryteria muszą być spełnione przez dwa kolejne lata obrachunkowe, aby przedsiębiorca mógł wykazać się statusem MŚP.

Sektor MŚP tworzy w połowę PKB (50,1%) podczas gdy cały sektor przedsiębiorstw prawie ¾ PKB (73,5%). Procentowy udział w tworzeniu PKB przedsiębiorstw różnej wielkości przedstawia się następująco: mikro 30,8%, małe 8,8%, średnie 10,6%, duże 23,4%.

Firmy z sektora MŚP zatrudniają 67,83% ogółu zatrudnionych w polskich przedsiębiorstwach, z czego najwięcej pracuje w mikro przedsiębiorstwach, przeciwnie do innych krajów UE gdzie przeważają zatrudnieni w dużych przedsiębiorstwach – szczegóły przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Pracujący w przedsiębiorstwach w Polsce i w UE wg klas wielkości (udział w przedsiębiorstwach ogółem, w %)

Wielkość przedsiębiorstwa	Polska	UE
Mikroprzedsiębiorstwa	35,41%	29,17%
Małe przedsiębiorstwa	13,97%	20,45%
Średnie przedsiębiorstwa	18,45%	17,27%
Duże przedsiębiorstwa	32,17%	33,11%
OGÓŁEM MŚP	67,83%	66,89%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

IV.1. Kontekst polityczno-ekonomiczny

Polska jest republiką parlamentarną o systemie parlamentarno-gabinetowym. Opiera się na trójpodziale władzy - władzę ustawodawczą sprawuje dwuizbowy Parlament - Sejm i Senat, władzę wykonawczą sprawuje Prezydent będący głową państwa oraz Rada Ministrów pod wodzą Premiera, natomiast władza sądownicza jest w rękach sądów i trybunałów.

Intensywny rozwój Polski po 1989 roku wyraźnie obrazuje wzrost wartości wskaźników poziomu rozwoju gospodarczego. Tempo wzrostu gospodarczego utrzymuje się obecnie na poziomie 4% (dane za I kw. 2017) a pod względem wysokości PKB Polska jest na szóstym miejscu w Unii Europejskiej i na 25-tym w świecie (Stan na rok 2016). Trzeba przy tym zaznaczyć, że mimo stosunkowo wysokiej wartości PKB ogółem to PKB per capita nie jest już tak wysoki i według MFW wynosi niewiele ponad 14 tys dolarów (wartość nominalne) i ok. 25 tys dolarów wg parytetu siły nabywczej, co daje Polsce dopiero 23 miejsce wśród krajów Unii Europejskiej. Wyraźny jest natomiast spadek poziomu inflacji, która od 2014 roku utrzymuje się na poziomie ujemny, czyli mamy do czynienia ze zjawiskiem deflacji co oznacza, że siła nabywcza pieniądza w Polsce rośnie.

Polska gospodarka jest gospodarką mieszaną – 25% PKB wytwarza sektor państwowy. Głównym partnerem handlowym Polski są państwa Unii Europejskiej (głównie Niemcy) oraz Rosja.

IV.2. Kontekst społeczny, Sytuacja na rynku pracy i bezrobocie

Jak na warunki europejskie Polska jest krajem stosunkowo ludnym - zamieszkuje ją 38,446 mln osób (2015), co daje jej 6miejsce w Unii Europejskiej pod względem liczby ludności. Poziom rozwoju społecznego kraju mierzony wartością wskaźnika HDI (Human Development Index) plasuje Polskę na 36 miejscu na świecie i 26 miejscu w Europie.

W roku 2015 liczba osób zatrudnionych w gospodarce narodowej w Polsce wyniosła 14,8 mln, z czego 23% pracowało w sektorze publicznym a pozostałe 77% w sektorze prywatnym (GUS)

W strukturze zatrudnienia w Polsce wciąż utrzymują się tendencje odbiegające od europejskich standardów. Przede wszystkim wyższy jest poziom zatrudnienia w rolnictwie – wynoszący ok. 13% (przy średniej dla krajów UE ok. 5,0%), natomiast poziom zatrudnienia w przemyśle i usługach jest niższy - odpowiednio ok. 30% i 57% (średnie dla krajów UE to 25% i 70%) (Eurostat)

Jednym z największym wyzwań polskiej gospodarki jest bezrobocie, które jest konsekwencją zachodzących w Polsce zmian politycznych, gospodarczych i społecznych. Gwałtowny wzrost liczby osób pozostających bez pracy w pierwszych latach przekształceń ustrojowych, w latach 2003 i 2004 osiągnął poziom aż 21% i odcisnął piętno na sytuacji społecznej kraju i sprawił, że kwestia bezrobocia i metod zapobiegania mu stały się głównym punktem polityki społecznej. Zgodnie z danymi GUS, stopa bezrobocia w grudniu 2016 r. wynosiła 8,3%, co jest najniższym wynikiem od 1990. Jednakże dalej odbiega znacznie od średniej dla krajów UE.

Minimalne wynagrodzenie brutto w Polsce w 2017 roku: 2000 zł (tj. ok. 460 euro) a przeciętna płaca brutto w sektorze przedsiębiorstw wynosi 4221,50 zł (ok. 950 euro)

IV.3. Prawne aspekty zakładania działalności gospodarczej

Osoba pragnąca podjąć w Polsce działalność gospodarczą ma do wyboru szereg prawnych form działalności. Należą do nich:

1. Indywidualna działalność gospodarcza
2. Spółki
  - a. Spółki prawa cywilnego
    - i. Spółka cywilna (s.c.)
  - b. Spółki prawa handlowego
    - i. Spółki osobowe
      1. Spółka jawna (Sp. j.)
      2. Spółka partnerska
      3. Spółka komandytowa
      4. Spółka komandytowo-akcyjna (S.K.A.)
    - ii. Spółki kapitałowe
      1. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (Sp. z o.o.)
      2. Spółka akcyjna (S.A.)

Indywidualna działalność gospodarcza i spółka cywilna są formami, które nie mają osobowości prawnej a zatem zasady ich funkcjonowania określa Kodeks cywilny, natomiast pozostałe formy działalności gospodarczej mają osobowość prawną i podstawą ich działania jest Kodeks spółek handlowych oraz podlegają obowiązkowemu wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego.

Najpopularniejszymi formami prowadzenia działalności gospodarczej w Polsce są indywidualna działalność gospodarcza i spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, które stanowią łącznie 70% wszystkich firm.

Wybierając formę prowadzenia działalności gospodarczej należy zwrócić uwagę na kilka istotnych kwestii. Po pierwsze ze względu na zróżnicowany poziom odpowiedzialności wspólników za zobowiązania firmy w różnych typach spółek co może mieć ogromne znaczenie zwłaszcza przy podejmowaniu decyzji o wyborze typu przedsiębiorstwa i jego późniejszym funkcjonowaniu. Po drugie w przypadku niektórych form działalności gospodarczej aby je założyć należy wnieść tzw. kapitał zakładowy. Dotyczy to trzech form działalności - w przypadku Spółki z o.o. jest to min. 5 000,00zł, spółki komandytowo-akcyjnej min. 50 000,00zł, a spółki akcyjnej 100 000,00zł. Należy też pamiętać, że spółka partnerska jest formą zarezerwowaną dla tzw. wolnych zawodów wymienionych w art. 88 Kodeksu spółek handlowych - adwokata, aptekarza, architekta, inżyniera budownictwa, biegłego rewidenta, brokera ubezpieczeniowego, doradcy podatkowego, maklera papierów wartościowych, doradcy inwestycyjnego, księgowego, lekarza, lekarza denty, lekarza weterynarii, notariusza, pielęgniarki, położnej, radcy prawnego, rzecznika patentowego, rzeczoznawcy majątkowego i tłumacza przysięgłego.

Mimo liczny ułatwień dla osób zakładających firmy to dotyczą one głównie rejestrowania jednoosobowej działalności gospodarczej, natomiast procedury zakładania spółek są nadal dość skomplikowane, wieloetapowe i dość kosztowne. W rankingu dotyczącym łatwości zakładania przedsiębiorstw opracowywanym przez Banku Światowy Polska w 2015 zajęła 85 miejsce w świecie.

Poniżej podano przykłady procedur zakładania dwóch najpopularniejszych form działalności w Polsce, czyli jednoosobowej działalności gospodarczej i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

Aby założyć jednoosobową działalność gospodarczą należy:

1. Wypełnić wniosek o wpis do CEIDG (Centralna Ewidencja i Informacji o Działalności Gospodarczej) można to zrobić w formie papierowej w Urzędzie Gminy lub przez internet. Złożenie wniosku i uzyskanie wpisu są bezpłatne i już w dniu złożenia wniosku o wpis do CEIDG można zacząć działalność. Rejestrując firmę w CEIDG przedsiębiorca zostaje automatycznie zarejestrowany w ZUS (jako płatnik składek) i w urzędzie skarbowym (NIP – numer identyfikacji podatkowej) i nadany mu zostaje

numer REGON (nr statystyczny niezbędny do prowadzenia każdego rodzaju działalności)

2. w ciągu siedmiu dni od terminu rozpoczęcia działalności powinieneś zgłosić się do ubezpieczeń w ZUS (jako ubezpieczony)
3. Jeśli przedsiębiorca chce być płatnikiem Vat musi złożyć odpowiedni wniosek w Urzędzie Skarbowym (istnieje też możliwość złożenie go razem z formularzem do rejestracji w CEIDG)
4. Założenie konta firmowego (nie jest to obowiązkowe, ale znacznie ułatwia prowadzenie działalności)

Procedura zakładania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest bardziej skomplikowana i obejmuje następujące etapy:

Podjęcie działalności gospodarczej w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością niestety w dalszym ciągu jest czasochłonne i składa się z kilku etapów, tj.:

1. pisemnego zawarcia umowy spółki z o.o. w formie aktu notarialnego (co wiąże się z wniesieniem opłaty notarialnej, opłaty za odpisy, podatkiem od czynności cywilnoprawnej itp. – koszt zależy jest od wysokości kapitału zakładowego spółki – im wyższy, tym wyższe będą opłaty. W przypadku najniższego kapitału zakładowego czyli 5000zł, opłaty wyniosą ok, 1500zł). Umowa powinna określać siedzibę spółki, przedmiot działalności, wysokość kapitału zakładowego, czy wspólnik może mieć więcej niż jeden udział oraz liczbę i wartość nominalną udziałów objętych przez poszczególnych wspólników.
2. wniesienia przez wspólników wymaganych wkładów na pokrycie kapitału zakładowego spółki z o.o. (minimum 5000 zł)
3. ustanowienia organów czyli Zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – uchwała wspólników
4. rejestracji spółki z o.o. w rejestrze przedsiębiorców (KRS- Krajowy Sąd Rejestrowy), co wiąże się ze złożeniem odpowiednich formularzy rejestrowych (usługa ta dostępna jest też przez internet) wraz z załącznikami, i wniesieniem opłaty za rejestrację i ogłoszenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, łącznie 600zł
5. rejestracja do GUS (REGON), zgłoszenie do ZUS płatnika składek i zgłoszenie do urzędu skarbowego, jako podatnik (NIP) następują niejako automatycznie –nie trzeba składać osobnych formularzy, przy rejestracji w KRS dane przekazywane są również do właściwych rejestrów urzędowych. Wraz z postanowieniem sądu o wpisie do KRS otrzymujesz również zaświadczenie o nadaniu numerów NIP i REGON
6. rejestracji w Urzędzie Skarbowym jako podatnika VAT/ VAT-EU (jeśli spółka ma być płatnikiem VAT) – opłata wynosi 170zł
7. po uzyskaniu wpisu do KRS trzeba przekazać dane uzupełniające do ZUS, GUS i Urzędu Skarbowego w terminie 7 (dane dla ZUS) lub w terminie 21 (dane dla GUS i urzędu skarbowego) dni od dnia rejestracji spółki w KRS.

8. otwarcie firmowego rachunku bankowego

Załatwienie formalności i rejestracja spółki może potrwać nawet kilka miesięcy.

Warunkiem rozwoju przedsiębiorstw – zwłaszcza MŚP jest wprowadzenie mechanizmów wsparcia dla przedsiębiorców. Mechanizmy te możemy podzielić na dwie główne grupy – Finansowe i pozafinansowe. Do grupy finansowych instrumentów wsparcia zaliczymy przede wszystkim różnego rodzaju kredyty dla przedsiębiorców udzielane na korzystniejszych warunkach niż warunki obowiązujące na ogólnym rynku kredytowym – oprocentowanie według niższej stopy procentowej lub związane z przedstawieniem zabezpieczenia niższego niż zwykle wymagane. Od 2004 czyli momentu wstąpienia Polski do UE przedsiębiorstwa uzyskały dostęp do środków unijnych, które stanowią ważny instrument wsparcia polskiej przedsiębiorczości. Można uzyskać w ten sposób środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz na jej rozwijanie – choć należy zaznaczyć, iż obecnie dotyczy to w głównym stopniu tylko działalności prowadzonej w wybranych branżach ważnych z punktu widzenia rozwoju kraju lub regionu.

Druga grupa niefinansowych instrumentów wsparcia obejmuje głównie szkolenia i doradztwo dla przedsiębiorców finansowane lub dofinansowane ze środków publicznych. Można również do tej grupy zaliczyć niższą wysokość składki na ZUS, która przysługuje przez pierwsze 2 lata prowadzenia firmy, ale tylko osobom prowadzącym jednoosobową działalność gospodarczą.

V. Integrowania problematyki przedsiębiorczości w aktywności kształceniowej podmiotów zajmujących się kształceniem zawodowym

Zgodnie z art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej prawo do nauki przysługuje każdemu, a władze publiczne są zobowiązane do zapewnienia wszystkim obywatelom równego dostępu do wykształcenia. Konstytucja stanowi również, że nauka w szkołach publicznych jest bezpłatna, a nauka jest obowiązkowa do ukończenia 18 roku życia. Realizowana jest ona w ramach obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. Obowiązek szkolny dziecka rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 7 lat, oraz trwa do ukończenia 18 roku życia. Główną instytucją odpowiedzialną za edukację ogólną i zawodową na wszystkich etapach edukacyjnych (z wyjątkiem wyższego) jest Ministerstwo Edukacji Narodowej.

System edukacji zarówno ogólnokształcącej, jak i zawodowej w Polsce przeszedł od 1989 roku wiele reform, których celem było i jest poprawa jakości edukacji i dostosowanie jej do wymogów gospodarki i zmieniającego się rynku pracy.

W 2017 roku wprowadzona została nowa reforma systemu edukacji, która w dużej mierze jest powrotem – przynajmniej pod względem struktury szkolnictwa do rozwiązań sprzed 1999, kiedy to wprowadzono zasadnicze zmiany w systemie kształcenia. Ponieważ nowa

reforma wprowadzana będzie sukcesywnie od 1 września 2017, to obecnie edukacja funkcjonuje jeszcze na zasadach określonych zgodnie z reformą oświaty z 1999. i obejmuje następujące poziomy kształcenia i typy szkół:

I i II etap edukacyjny:

-szkoła podstawowa – 6 letnia, składająca się z 2 etapów – I etap – klasy I-III (tzn. nauczanie początkowe) i II etap - klasy IV-VI. Do szkół podstawowych uczęszczają uczniowie w wieku 7-13 lat. Od 2016 na wniosek rodziców (opiekunów prawnych) może zostać przyjęte do szkoły podstawowej również dziecko 6-letnie.

W klasie VI do roku szkolnego 2015/2016 włącznie uczniowie przystępowali do sprawdzianu poziomu wiedzy i umiejętności, który był jednakowy dla wszystkich uczniów. Jego wyniki nie miały wpływu na przyjęcie do gimnazjum.

III etap edukacyjny:

-gimnazjum – 3 letnie, do którego uczęszczają uczniowie w wieku 13-16 lat. Na zakończenie gimnazjum uczniowie przystępują do pisemnego egzaminu składającego się z 3 części: humanistycznej, matematyczno-przyrodniczej oraz języka obcego.

IV etap edukacyjny – szkoły ponadgimnazjalne:

-liceum ogólnokształcące – 3 letnie, uczniowie w wieku 16-19 lat ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.

-liceum profilowane (ten typ szkoły został zlikwidowany i od 1 września 2012 zaprzestano naboru do tego typu szkół) były to szkoły kształcące w profilach kształcenia ogólnozawodowego, których ukończenie umożliwiało uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego

-zasadnicza szkoła zawodowa 2-3 letnie (od 1 września 2012 tylko 3 letnie) których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a dawniej także dalsze kształcenie w szkołach policealnych lub specjalnych

-technikum – 4 letnie ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także umożliwiające uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego

-szkoły policealne – max. 2,5 letnie, których ukończenie umożliwia osobom posiadającym wykształcenie średnie uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu.

-szkoły specjalne – 3 –letnie, przysposabiające do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z

niepełnosprawnościami sprzężonymi, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy.

Egzaminy kończące II, III i IV etap edukacyjny (zarówno w zakresie kształcenia ogólnego, jak i zawodowego) organizowane są przez Centralną Komisję Egzaminacyjną

Jednakże reforma oświaty z 2017 wprowadziła zmiany, które wejdą w życie od 1 września 2017. Zgodnie z tymi zmianami w Polsce będą funkcjonowały następujące poziomy kształcenia i typy szkół:

1. Szkoła podstawowa - 8-letnia , której ukończenie umożliwia dalsze kształcenie w szkołach ponadpodstawowych. Na koniec nauki uczniowie przystąpią do egzaminu ósmoklasisty (pierwszy raz zostanie przeprowadzony na koniec roku szkolnego 2018/2019) trzech obowiązkowych przedmiotów: języka polskiego, języka obcego nowożytnego i matematyki a od roku szkolnego 2021/2022 do przedmiotów obowiązkowych dołączy także jeden do wyboru: biologia, chemia, fizyka, geografia lub historia.
2. Szkoła ponadpodstawowa:
  - a. liceum ogólnokształcące - 4-letnie, umożliwiające uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego
  - b. technikum - 5-letnie, umożliwiające uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego oraz uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie
  - c. szkoła branżowa I stopnia - 3-letnia, umożliwiająca uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie, a także dalsze kształcenie w branżowej szkole II stopnia lub w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych począwszy od klasy II;
  - d. szkoła branżowa II stopnia - 2-letnia, umożliwiająca uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe w zawodzie nauczonym na poziomie technika, w którym wyodrębniono kwalifikację wspólną dla zawodu nauczanego w branżowej szkole I i II stopnia, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie, a także uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego
  - e. szkoła specjalna – 3-letnia, przysposabiająca do pracy, umożliwiająca uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy;
  - f. szkoła policealna dla osób posiadających wykształcenie średnie lub wykształcenie średnie branżowe, o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku, umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminów potwierdzających kwalifikacje w danym zawodzie

Od roku szkolnego 2017/18 nie będzie prowadzona rekrutacja do klas I dotychczasowego gimnazjum oraz zasadniczej szkoły zawodowej. Ostatnim dniem funkcjonowania tych szkół w ustroju szkolnym będzie 31 sierpnia 2019 roku.

W roku szkolnym 2015/2016 było 30855 szkół dla dzieci i młodzieży, a uczyło się w nich 5 198 122 osób. Wśród nich było 3914 szkół zajmujących się kształceniem zawodowych – technikum i zasadniczych szkół zawodowych, do których uczęszczało 433,9 tys. uczniów.

V.1. miejsce kształcenia zawodowego w systemie edukacji

Kształcenie zawodowe w Polsce może być realizowane w ramach systemu oświaty, centrach kształcenia ustawicznego i zawodowego i w rzemiośle. Od 1 września 2012 r. kształcenie zawodowe w Polsce, zgodnie z przepisami wprowadzonymi ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. nr 205, poz. 1206), odbywa się w omówionych wyżej typach szkół tzn. zasadniczej szkole zawodowej, technikum, szkole policealnej dla osób posiadających wykształcenie średnie, trzyletniej szkole specjalnej przysposabiającej do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, której ukończenie umożliwi uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy.

Kształcenie zawodowe w tych szkołach jest prowadzone w zawodach ujętych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego. Z dniem 1 września 2012 r. – w związku z wdrażaną modernizacją systemu kształcenia zawodowego – weszła w życie nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego ustalona rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz.U. z 3 stycznia 2012 r., poz. 7). Nowe ujęcie zawodów w klasyfikacji polega przede wszystkim na tym, że nie tylko określa ona zawody i wskazuje typ szkoły, w którym może być prowadzone kształcenie w danym zawodzie, ale także wskazuje i nazywa wyodrębnione w nich kwalifikacje. A ponadto, określa czy kształcenie w zakresie danej kwalifikacji może być prowadzone w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych w trybie kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

W Polsce nowa klasyfikacja zawodów szkolnictwa zawodowego przewiduje kształcenie w zakresie 200 zawodów i 252 kwalifikacji wyodrębnionych w ramach zawodów. Poszczególne zawody przypisane są do obszarów kształcenia.

Uwzględniając Polską Klasyfikację Działalności, wyodrębniono osiem obszarów kształcenia:

- administracyjno-usługowy (A),
- budowlany (B),
- elektryczno-elektroniczny (E),
- mechaniczny i górniczo-hutniczy (M),
- rolniczo-leśny z ochroną środowiska (R),

- turystyczno-gastronomiczny (T),
- medyczno-społeczny (Z),
- artystyczny (S).

W zawodach przedstawionych w nowej klasyfikacji wyodrębniono kwalifikacje. Przez kwalifikację w zawodzie należy rozumieć wyodrębniony w danym zawodzie zestaw oczekiwanych efektów kształcenia, których osiągnięcie potwierdza świadectwo wydane przez okręgową komisję egzaminacyjną, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji.

Egzamin potwierdzający kwalifikacje w zawodzie, zwany również egzaminem zawodowym, jest formą oceny poziomu opanowania przez zdającego wiedzy i umiejętności z zakresu danej kwalifikacji wyodrębnionej w zawodzie, ustalonych w podstawie programowej kształcenia w zawodach. Egzamin zawodowy jest egzaminem zewnętrznym. Umożliwia uzyskanie porównywalnej i obiektywnej oceny poziomu osiągnięć zdającego poprzez zastosowanie jednolitych wymagań, kryteriów oceniania i zasad przeprowadzania egzaminu, opracowanych przez instytucje zewnętrzne, funkcjonujące niezależnie od systemu kształcenia.

Rolę instytucji zewnętrznych pełnią: Centralna Komisja Egzaminacyjna i osiem okręgowych komisji egzaminacyjnych powołanych przez Ministra Edukacji Narodowej w 1999 roku. Na terenie swojej działalności okręgowe komisje egzaminacyjne przygotowują, organizują i przeprowadzają zewnętrzne egzaminy zawodowe. Egzaminy oceniają zewnętrzni egzaminatorzy. Egzamin obejmuje zakresem tematycznym kwalifikację, czyli liczba egzaminów w danym zawodzie jest zależna od liczby kwalifikacji wyodrębnionych w podstawie programowej kształcenia w zawodach. W praktyce oznacza to jeden, dwa lub trzy egzaminy w danym zawodzie.

Reforma edukacji z 2017 roku likwiduje zasadnicze szkoły zawodowe i wprowadza na ich miejsce szkoły branżowe I i II stopnia, powstała w związku z tym nowa podstawa programowa kształcenia w zawodach oraz klasyfikacja zawodów – dodano nowe zawody kształcenia (np. asystent fryzjera czy pracownik pomocniczy mechanika), wykreślono niektóre zawody lub zmieniono im nazwy. Uczniowie branżowej szkoły I stopnia będą przystępowali do jednego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie (w obecnym systemie uczniowie zasadniczych szkół zawodowych zdają od 1 do 3 egzaminów – w zależności od liczby kwalifikacji wyodrębnionych w nauczonym zawodzie). Ukończenie branżowej szkoły I stopnia (po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w danym zawodzie) umożliwi uzyskanie wykształcenia zasadniczego zawodowego i otrzymanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe. Absolwenci liceum ogólnokształcącego, technikum i branżowej szkoły II stopnia otrzymają jedno takie samo świadectwo dojrzałości. Oznacza to, że uczniowie kończący branżową szkołę II stopnia będą mogli ubiegać się o miejsce na dowolnym kierunku studiów.

Reforma kształcenia zawodowego w Polsce jest odpowiedzią na liczne problemy z jakimi od lat się ono boryka. Należą do nich przede wszystkim negatywny wizerunek kształcenia zawodowego w Polsce związany z niską akceptacją społeczną oraz preferowanie szkół ogólnokształcących i wyższych (o charakterze akademickim), funkcjonowanie negatywnych stereotypów dotyczących szkolnictwa zawodowego, słabe powiązanie oferty kształcenia w szkołach zawodowych z wymogami rynku pracy i zbyt mały udział pracodawców w realizacji kształcenia, brak systemowo funkcjonującego doradztwa zawodowego zwłaszcza w zakresie właściwej diagnostyki predyspozycji zawodowych.

V.2. Kształcenie w zakresie przedsiębiorczości

W Polsce nie opracowano osobnej strategii dotyczącej kształcenia w zakresie przedsiębiorczości, jest ono uwzględnione w ramach strategii uczenia się przez całe życie jako jedna z kompetencji kluczowych. Zgodnie z tą strategią:

Nauczanie przedsiębiorczości ma na celu rozwijanie umiejętności i postaw uczniów oraz przygotowanie ich do aktywnego życia i otwarcia na świat. Pozostałe cele to przekazanie wiedzy potrzebnej do dostosowania się do zmieniających się warunków. Przedsiębiorczość to rozwijanie takich umiejętności, jak podejmowanie inicjatywy, planowanie projektów, realizacja celów, autorealizacja, podejmowanie ryzyka, praca zespołowa, umiejętność dawania sobie rady z przeciwnościami i wyciąganie konstruktywnych wniosków. Przedsiębiorczość kształtuje również postawy mające wpływ na kreatywność, odpowiedzialność i gotowość do podejmowania inicjatywy

Definicja ta odpowiada zapisom dotyczącym przedsiębiorczości zawartych w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady. Odzwierciedlenie powyższej definicji przedsiębiorczości znalazło się w podstawie programowej dla różnych typów szkół.

Zgodnie z nią na etapie szkoły podstawowej jest to jedna z kompetencji przekrojowych – „kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu: ...4) rozwijanie kompetencji, takich jak: kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość;”. Podobnie jest w gimnazjum i szkołach ponadgimnazjalnych zgodnie z Podstawą programową „W procesie kształcenia ogólnego szkoła na III i IV etapie edukacyjnym kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej.” O ile w gimnazjach nie jest nauczany żaden przedmiot z zakresu przedsiębiorczości to już w szkołach ponadgimnazjalnych przedsiębiorczość pojawia się jako wydzielony przedmiot kształcenia „Podstawy przedsiębiorczości” nauczanych w wymiarze 60h w całym okresie nauczania. Również w ramach przedmiotu „Ekonomia w praktyce” nauczanego tylko w szkołach ponadgimnazjalnych i tylko jako przedmiot nieobowiązkowy w wymiarze zaledwie 30h możemy znaleźć pewne cele i treści zbieżne z zaleceniami Parlamentu Europejskiego w

zakresie przedsiębiorczości. W nowych typach szkół ponadgimnazjalnych (powstających od 1 września 2017) kształcenie w zakresie przedsiębiorczości będzie przebiegało podobnie. Nowa podstawa programowa dodatkowo stwierdza, że „W procesie kształcenia ogólnego branżowa szkoła I stopnia kształtuje u uczniów postawy sprzyjające ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takie jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi, ciekawość poznawcza, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do uczestnictwa w kulturze, podejmowania inicjatyw oraz do pracy zespołowej: (www.men.gov.pl dostęp na:....)

W podstawie programowej przedmiotu „Podstawy przedsiębiorczości” uwagę zwraca po pierwsze że dla różnych typów szkół – zarówno ogólnokształcących, jak i zawodowych jest taki sam program, co nie wydaje się być uzasadnione szczególnie w kontekście odmiennych potrzeb i oczekiwań uczniów. W programie jest również zbyt dużo treści teoretycznych, często zbędnych lub zbieżnych z treściami z innych przedmiotów np. Wiedzy o społeczeństwie – np. transformacja Polski po 1989 r., mechanizmy funkcjonowania giełdy papierów wartościowych, ekonomiczne funkcje państwa czy centra finansowe i gospodarcze świat. Zbyt dużo miejsca poświęcono zagadnieniom makroekonomicznym a zdecydowanie za mało miejsca poświęcono rozwijaniu praktycznych umiejętności i kompetencji.

Przedmiot „Ekonomia w praktyce” to przedmiot w swym zamyśle zorientowany bardzo praktycznie, oparty na metodyce pracy projektowej. Zastrzeżenia budzi jedynie fakt, że jako przedmiot nieobowiązkowy pojawia się on bardzo rzadko w ofercie edukacyjnej szkół, co oznacza, że w praktyce bardzo niewielu uczniów uczęszcza na takie lekcje. Można byłoby również pomyśleć o innej nazwie dla przedmiotu, ponieważ obecna zupełnie nie oddaje jego zawartości merytorycznej.

Pełna podstawa programowa do przedmiotów „Podstawy przedsiębiorczości” i „Ekonomia w praktyce” znajduje się w załączniku 1 i 2.

W Polsce aby zostać nauczycielem jakiegokolwiek przedmiotu, „Podstaw Przedsiębiorczości” również trzeba spełnić kryterium dotyczące wykształcenia, czyli ukończyć:

1. studia magisterskie na kierunku (specjalności) zgodnym z nauczaniem przedmiotem lub prowadzonymi zajęciami oraz posiada przygotowanie pedagogiczne, lub
2. studia magisterskie na kierunku, którego zakres określony w standardzie kształcenia dla tego kierunku studiów w grupie treści podstawowych i kierunkowych obejmuje treści nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć, oraz posiada przygotowanie pedagogiczne, lub
3. studia magisterskie na kierunku (specjalności) innym niż wymieniony w pkt 1 i 2 i studia podyplomowe w zakresie nauczanego przedmiotu lub prowadzonych zajęć oraz posiada przygotowanie pedagogiczne

Ponieważ przedsiębiorczość nie jest kierunkiem studiów akademickich, to dla większości nauczycieli nie jest to główny przedmiot nauczania, tylko dodatkowy. Najczęściej nauczyciele

geografii, wiedzy o społeczeństwie podejmują studia podyplomowe dla nauczycieli przedsiębiorczości aby zdobyć uprawnienia do nauczania tego przedmiotu.

Doskonalenie zawodowe nie jest w Polsce obowiązkowe, lecz wymagane do celów awansu zawodowego. Ośrodek Rozwoju Edukacji oferuje doskonalenia zawodowego w zakresie nauczania przedsiębiorczości skierowaną do wszystkich nauczycieli szkół średnich pierwszego i drugiego stopnia.

V.3. Wsparcie uczniów szkół zawodowych wchodzących na rynek pracy

Wsparcie uczniów szkół zawodowych we wchodzeniu na rynek pracy ogranicza się głównie do doradztwa zawodowego, obejmującego m.in. diagnozę predyspozycji zawodowych, informacje o kierunkach kształcenia, co w przypadku uczniów, którzy zdecydowali się na naukę w szkołach zawodowych i już dawno wybrali zawód wydaje się być pomysłem chybionym i nie odpowiada potrzebom zainteresowanych. Tego typu doradztwo powinno być realizowane na wcześniejszych etapach edukacyjnych. Uczniom szkół zawodowych, którzy często częściej niż rówieśnicy ze szkół ogólnokształcących wejść na rynek pracy potrzebne są metody i narzędzia wsparcia, które ułatwią im przejście z etapu edukacji do pracy zawodowej. A w Polsce brak jest wsparcia systemowego i postrzegania tego zjawiska jako procesu, który zaczyna się na długo przed ukończeniem szkoły i stanowi bardzo ważny etap w życiu jednostki, który może zaważyć na całym dalszym życiu zawodowym. Programy mentoringowe czy coaching dla uczniów szkół zawodowych czy w węższym znaczeniu dla uczniów szkół zawodowych w fazie przejścia ze etapu edukacji do etapu zatrudnienia są w Polsce bardzo rzadko spotykane i istnieją praktycznie tylko w ramach projektów realizowanych ze środków Unii Europejskiej a mających na celu podniesienie jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego w Polsce.

VI. Determinanty wyborów zawodowych młodych ludzi, w tym zwłaszcza podejmowania prób prowadzenia działalności gospodarczej

Wybór drogi zawodowej a zwłaszcza podjęcie decyzji o założeniu działalności gospodarczej to niezwykle ważny etap w życiu młodego człowieka determinujący niekiedy jego dalszą przyszłość. Motywy podejmowania działalności gospodarczej zależą w dużej mierze od czynników osobowościowych, aktualnej sytuacji zawodowej, jak i sytuacji gospodarczej kraju. Można wydzielić dwie grupy czynników – z jednej strony czynniki „pozytywne”, kiedy to podejmowanie działalności gospodarczej, zakładanie firmy jest wykorzystaniem szansy a z drugiej strony kiedy staje się koniecznością.

Przedsiębiorczość rozumiana jako szansa wiąże się z pozytywnymi motywami zakładania i prowadzenia własnego przedsiębiorstwa, takimi jak chęci uniezależnienia się, samorealizacji, podejmowania nowych wyzwań. Przedsiębiorczość podejmowana z konieczności to sytuacja,

w której zmuszeni jesteśmy do pozyskania środków na utrzymanie z powodu braku innych możliwości ekonomicznego zabezpieczenia bytu.

Pozytywne i negatywne czynniki podejmowania działalności gospodarczej często wiążą się z pozytywnymi lub negatywnymi przekonaniem na temat powodzenia własnej firmy.

Osoby, które w założeniu firmy widzą możliwość poprawy sytuacji materialnej, zdobycia niezależności zawodowej i finansowej, okazją do samodzielnego podejmowania decyzji, samostanowienia, samorealizacji, odniesienia sukcesu zawodowego, niezależności od pracodawcy podejmują działalność gospodarczą z motywów pozytywnych i jest ona dla nich działaniem celowym związanym z realizacją celów, pragnień i marzeń, okazją do sprawdzenia się i poprawy własnej sytuacji zawodowej i materialnej, odkrywaniem nowych możliwości.

Natomiast osoby zorientowane negatywnie i postrzegają prowadzenie firmy przez pryzmat jego złych stron takich jak brak poczucia stabilizacji, wysokie koszty, odpowiedzialność za firmę i pracowników, ryzyko finansowe, brak czasu dla siebie i rodziny, wysokich podatków i składek ZUS, niejasne przepisy jeśli zmuszone są do podjęcia działalności gospodarczej robią to ponieważ brakuje im środków na utrzymanie, nie odczuwają satysfakcji z wykonywanej dotychczas pracy, stracili pracę i nie mogą znaleźć kolejnej lub też obawiają się utraty pracy.

Przedsiębiorcy stanowią około 15% społeczeństwa polskiego (9% to właściciele firm młodych i 6% właściciele firm dojrzałych). Polacy generalnie bardzo dobrze oceniają swoje kompetencje do założenia własnej firmy – w 2015 aż 56% Polaków tak uważała, co jest wynikiem o nawet 13–14 punktów procentowych wyższym w innych krajach europejskich.

Badania wskazują, że 46% polskich przedsiębiorców prowadzących działalność krócej niż 3,5 roku wskazują, że główną motywacją, która skłoniła ich do podjęcia takiej decyzji była chęć skorzystania z możliwości, jakie daje prowadzenie biznesu, uzyskanie niezależności lub wzrost dochodów, natomiast dla 28% przyczyną była negatywna - brak lepszego wyboru, jeśli chodzi o pracę. Mimo, iż więcej przedsiębiorców w Polsce zdecydowało się na ten krok z powodów pozytywnych to jednak odsetek firm założonych z pobudek negatywnych jest w Polsce znacznie wyższy niż w innych krajach europejskich a zwłaszcza krajach innowacyjnych.

SPIS LITERATURY

1. Brzeziński M., Czop K., 2007, Istota i zakres funkcjonowania przedsiębiorstwa, [w:] Brzeziński M. (red.), Wprowadzenie do nauki o przedsiębiorstwie, Difin
2. Dziewulak D., 2013, Kształcenie zawodowe w Polsce i w wybranych państwach Unii Europejskiej, Biuro Analiz Sejmowych,
3. Hatak I., 2011, Nowoczesne nauczanie przedsiębiorczości w Europie: analiza nowych inicjatyw, procesów wdrożenia i czynników sukcesu
4. Kalita B., 2014, Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa w procesie uczenia się przez całe życie w: Zeszyty naukowe Politechniki Śląskiej, Seria: Organizacja i zarządzanie z. 72
5. Klonowska-Matynia M, Palinkiewicz j, Przedsiębiorczość w teorii ekonomicznej, 2015, Zeszyty naukowe Wydziału Nauk Ekonomicznych
6. Lemańska-Majdzik A., 2015, Powody prowadzenia własnej działalności gospodarczej małych firm, Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Zakład Ekonomii, Inwestycji i Nieruchomości
7. Mazik-Gorzelańczyk M., 2016, Kształcenie zawodowe w Polsce w perspektywie zmian i potrzeb gospodarki, Friedrich-Ebert-Stiftung
8. Sadowska, M., 2016, Edukacja w zakresie przedsiębiorczości w polskim systemie kształcenia oraz w państwach europejskich. w: M. Kosała, M. Urbaniec, A. Żur (red.), Współczesne dylematy badań nad przedsiębiorczością („Przedsiębiorczość międzynarodowa” vol. 2, nr 1). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, s. 149-164.
9. Schumpeter, J., 1951: Change and the entrepreneur. In: Clemence, R.V. (ed.): Essays of J. A. Schumpeter. Reading, USA: Addison-Wesley. s.255
10. Human Development Report 2016, Human Development for Everyone, Published for the United Nations Development Programme (UNDP)
11. Nauczanie przedsiębiorczości w szkołach w Europie, 2016, Raport Eurydice, FRSE
12. Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2015/2016, 2016, GUS
13. Perspektywa uczenia się przez całe życie, Załącznik do uchwały Nr 160/2013 Rady Ministrów z dnia 10 września 2013 r.
14. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwi uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego – załącznik nr 4 do Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół;
15. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych – załącznik nr 5 do Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół;

16. Przedsiębiorczość w Polsce, 2014, Ministerstwo Gospodarki
17. Raport Diagnoza potrzeb w zakresie nauczania przedsiębiorczości, 2011, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
18. Raport z badania Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2015, 2016, PARP
19. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, 2016, PARP Warszawa
20. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli
21. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego
22. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach
23. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych;
24. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej
25. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół
26. Rozwijanie kompetencji kluczowych w szkołach w Europie: wyzwania i szanse dla polityki edukacyjnej, 2013, Raport Eurydice
27. Serwis informacyjno-usługowy dla przedsiębiorcy, biznes.gov.pl
28. USTAWA z dnia 19 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011 r. nr 205, poz. 1206)
29. USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe
30. USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe
31. World Bank, 2016, Doing Business 2016: measuring regulatory quality and efficiency
32. Wybór ścieżki kształcenia a sytuacja zawodowa Polaków, 2013, GUS
33. ZALECENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)
34. ZAŁĄCZNIK KOMPETENCJE KLUCZOWE W UCZENIU SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE – EUROPEJSKIE RAMY ODNIESIENIA do ZALECENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE)

Załącznik nr 1

POSTAWA PROGRAMOWA PRZEDMIOTU

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

IV etap edukacyjny – tylko zakres podstawowy

Wymiar godzinowy: 60h w całym cyklu kształcenia

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Komunikacja i podejmowanie decyzji.

Uczeń wykorzystuje formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej; podejmuje decyzje i ocenia ich skutki, zarówno pozytywne, jak i negatywne.

II. Gospodarka i przedsiębiorstwo.

Uczeń wyjaśnia zasady funkcjonowania przedsiębiorstwa i sporządza prosty biznesplan; charakteryzuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki i instytucji rynkowych oraz rolę państwa w gospodarce; analizuje aktualne zmiany i tendencje w gospodarce świata i Polski; rozróżnia i porównuje formy inwestowania i wynikające z nich ryzyko.

III. Planowanie i kariera zawodowa.

Uczeń opisuje mocne strony swojej osobowości; analizuje dostępność rynku pracy w odniesieniu do własnych kompetencji i planów zawodowych.

IV. Zasady etyczne.

Uczeń wyjaśnia zasady etyczne w biznesie i w relacjach pracownik-pracodawca, potrafi ocenić zachowania pod względem etycznym.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Człowiek przedsiębiorczy. Uczeń:

- 1) przedstawia cechy, jakimi charakteryzuje się osoba przedsiębiorcza;
- 2) rozpoznaje zachowania asertywne, uległe i agresywne; odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej;
- 3) rozpoznaje mocne i słabe strony własnej osobowości; odnosi je do cech osoby przedsiębiorczej;
- 4) charakteryzuje swoje role społeczne i typowe dla nich zachowania;
- 5) zna korzyści wynikające z planowania własnych działań i inwestowania w siebie;
- 6) analizuje przebieg kariery zawodowej osoby, która zgodnie z zasadami etyki odniosła sukces w życiu zawodowym;

- 7) podejmuje racjonalne decyzje, opierając się na posiadanych informacjach, i ocenia skutki własnych działań;
- 8) stosuje różne formy komunikacji werbalnej i niewerbalnej w celu autoprezentacji oraz prezentacji własnego stanowiska;
- 9) przedstawia drogę, jaką dochodzi się własnych praw w roli członka zespołu, pracownika, konsumenta;
- 10) zna prawa konsumenta oraz wymienia instytucje stojące na ich straży; przedstawia zasady składania reklamacji w przypadku niezgodności towaru z umową;
- 11) odczytuje informacje zawarte w reklamach, odróżniając je od elementów perswazyjnych; wskazuje pozytywne i negatywne przykłady wpływu reklamy na konsumentów.

2. Rynek – cechy i funkcje.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje społeczne i ekonomiczne cele gospodarowania, odwołując się do przykładów z różnych dziedzin;
- 2) rozróżnia czynniki wytwórcze (praca, przedsiębiorczość, kapitał, ziemia i informacja) i wyjaśnia ich znaczenie w różnych dziedzinach gospodarki;
- 3) wymienia podstawowe cechy, funkcje i rodzaje rynków;
- 4) wyjaśnia okръny obieg pieniądza w gospodarce rynkowej;
- 5) omawia transformację gospodarki Polski po 1989 r.;
- 6) charakteryzuje czynniki wpływające na popyt i podaż;
- 7) wyznacza punkt równowagi rynkowej na prostych przykładach.

3. Instytucje rynkowe.

Uczeń:

- 1) rozróżnia formy i funkcje pieniądza;
- 2) wyjaśnia rolę, jaką w gospodarce pełnią instytucje rynkowe: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych, fundusze inwestycyjne, firmy ubezpieczeniowe, fundusze emerytalne;
- 3) oblicza procent od kredytu i lokaty bankowej, ocenia możliwość spłaty zaciągniętego kredytu przy określonym dochodzie;
- 4) wyjaśnia mechanizm funkcjonowania giełdy papierów wartościowych na przykładzie Giełdy Papierów Wartościowych w Warszawie;
- 5) wskazuje różnicę między różnymi rodzajami papierów wartościowych;
- 6) wymienia podstawowe wskaźniki giełdowe i wyjaśnia ich wagę w podejmowaniu decyzji dotyczących inwestowania na giełdzie;
- 7) rozróżnia formy inwestowania kapitału i dostrzega zróżnicowanie stopnia ryzyka w zależności od rodzaju inwestycji oraz okresu inwestowania;
- 8) oblicza przewidywany zysk z przykładowej inwestycji kapitałowej w krótkim i długim okresie;

- 9) charakteryzuje system emerytalny w Polsce i wskazuje związek pomiędzy swoją przyszłą aktywnością zawodową, a wysokością emerytury;
- 10) analizuje oferty banków, funduszy inwestycyjnych, firm ubezpieczeniowych i funduszy emerytalnych.

4. Państwo, gospodarka. Uczeń:

- 1) wymienia i charakteryzuje ekonomiczne funkcje państwa;
- 2) opisuje podstawowe mierniki wzrostu gospodarczego;
- 3) przedstawia przyczyny i narzędzia oddziaływania państwa na gospodarkę;
- 4) wymienia źródła dochodów i rodzaje wydatków państwa;
- 5) wyjaśnia wpływ deficytu budżetowego i długu publicznego na gospodarkę;
- 6) charakteryzuje narzędzia polityki pieniężnej;
- 7) identyfikuje rodzaje inflacji w zależności od przyczyn jej powstania oraz stopy inflacji;
- 8) wyjaśnia wpływ kursu waluty na gospodarkę i handel zagraniczny;
- 9) charakteryzuje zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce;
- 10) wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski;
- 11) wskazuje największe centra finansowe i gospodarcze na świecie;
- 12) ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji.

5. Przedsiębiorstwo. Uczeń:

- 1) charakteryzuje otoczenie, w którym działa przedsiębiorstwo;
- 2) omawia cele działania przedsiębiorstwa oraz sposoby ich realizacji;
- 3) sporządza projekt własnego przedsiębiorstwa oparty na biznesplanie;
- 4) rozróżnia podstawowe formy prawno-organizacyjne przedsiębiorstwa;
- 5) opisuje procedury i wymagania związane z zakładaniem przedsiębiorstwa;
- 6) omawia zasady pracy zespołowej i wyjaśnia, na czym polegają role lidera i wykonawcy; omawia cechy dobrego kierownika zespołu;
- 7) identyfikuje i analizuje konflikty w zespole i proponuje metody ich rozwiązania, szczególnie w drodze negocjacji;
- 8) omawia etapy realizacji projektu oraz planuje działania zmierzające do jego realizacji;
- 9) charakteryzuje zachowania etyczne i nieetyczne w biznesie krajowym i międzynarodowym;
- 10) charakteryzuje czynniki wpływające na sukces i niepowodzenie przedsiębiorstwa.

6. Rynek pracy. Uczeń:

- 1) omawia mierniki i skutki bezrobocia dla gospodarki oraz sposoby walki z bezrobociem;
- 2) wyjaśnia motywację aktywności zawodowej człowieka;
- 3) analizuje własne możliwości znalezienia pracy na rynku lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim;
- 4) wyszukuje oferty pracy, uwzględniając własne możliwości i predyspozycje;

- 5) rozróżnia sposoby zatrudnienia pracownika i interpretuje podstawowe przepisy Kodeksu pracy, w tym obowiązki i uprawnienia pracownika i pracodawcy;
- 6) sporządza dokumenty aplikacyjne dotyczące konkretnej oferty pracy;
- 7) przygotowuje się do rozmowy kwalifikacyjnej i uczestniczy w niej w warunkach symulowanych;
- 8) charakteryzuje różne formy wynagrodzeń i oblicza swoje wynagrodzenie brutto i netto; wypełnia deklarację podatkową PIT, opierając się na przykładowych danych;
- 9) rozróżnia zachowania etyczne i nieetyczne w roli pracodawcy i pracownika; wyjaśnia zjawisko mobbingu w miejscu pracy oraz przedstawia sposoby przeciwdziałania.

Warunki i sposób realizacji

Na zajęciach z podstaw przedsiębiorczości ważne jest tworzenie symulacji doświadczeń praktycznych. Zajęcia w miarę możliwości powinny być prowadzone z wykorzystaniem potrzeby rozwiązywania przez uczniów rzeczywistych problemów.

Niezbędne jest skoordynowanie zajęć z podstaw przedsiębiorczości z wiedzą o społeczeństwie i geografią oraz doradztwem zawodowym.

Załącznik nr 2

PODSTAWA PROGRAMOWA PRZEDMIOTU

EKONOMIA W PRAKTYCE

IV etap edukacyjny

Wymiar godzinowy: 30h

przedmiot uzupełniający

Cele kształcenia – wymagania ogólne

Nabywanie umiejętności przeprowadzenia kompletnej realizacji przedsięwzięcia: od pomysłu, przez przygotowanie planu, wdrożenie go, aż do analizy efektów.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Planowanie przedsięwzięcia uczniowskiego o charakterze ekonomicznym.

Uczeń:

- 1) wymienia zasady planowania i wyjaśnia korzyści wynikające z planowania działań;
- 2) charakteryzuje skutecznego menadżera;
- 3) dokonuje wyboru formy przedsięwzięcia uczniowskiego;
- 4) określa etapy realizacji przedsięwzięcia i dzieli je na zadania cząstkowe;
- 5) prognozuje efekty finansowe oraz pozafinansowe przedsięwzięcia z uwzględnieniem kosztów i przychodów.

2. Analiza rynku. Uczeń:

- 1) opisuje rynek, na którym działa przyjęte przez uczniów przedsięwzięcie uczniowskie;
- 2) zbiera informacje o rynku i wyjaśnia rządzące nim mechanizmy;
- 3) prezentuje zebrane informacje o rynku;
- 4) analizuje zagrożenia i możliwości realizacji przedsięwzięcia o charakterze ekonomicznym na podstawie zebranych informacji o rynku;
- 5) projektuje i stosuje etyczne działania marketingowe.

3. Organizacja przedsięwzięcia. Uczeń:

- 1) stosuje zasady organizacji pracy indywidualnej i zespołowej;
- 2) przyjmuje rolę lidera lub wykonawcy;
- 3) charakteryzuje cechy dobrego lidera grupy;
- 4) przydziela lub przyjmuje zadania do realizacji;
- 5) współpracuje w zespole realizującym przedsięwzięcie;
- 6) wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie;
- 7) projektuje kodeks etyczny obowiązujący w grupie.

4. Ocena efektów działań. Uczeń:

- 1) przyjmuje formę prezentacji efektów przedsięwzięcia;
- 2) wymienia efekty pracy;
- 3) analizuje mocne i słabe strony przeprowadzonego przedsięwzięcia uczniowskiego;
- 4) ocenia możliwości realizacji przedsięwzięcia o podobnym charakterze na gruncie realnej gospodarki rynkowej.

